

Az a híres-hírhedt velencei tanácskozás, amelyen 1964-ben megalkották és elfogadták a műemlékek védelméről szóló Velencei Chartát, arról is határozott, hogy létre kell hozni a műemlék-konzervátor, műemlék-restaurátor szakemberek nemzetközi szakmai (civil) szervezetét,¹ hasonlóan az akkor már 18 éve működő, a múzeumi szakembereket (és jogi-intézményes tagként múzeumi szervezeteket) összefogó ICOM-hoz.² E határozat nyomán a következő évben létre is jött az ICOMOS, azaz a Műemlékek és Műemlékhelyszínek Nemzetközi Tanácsa.³ A varsói alapító közgyűlésen hárman képviselték (hazánk akkori hivatalos nevén) a Magyar Népköztársaságot: Dercsényi Dezső, Havassy Pál és Horler Miklós.⁴ A magyar ICOMOS részvétel tehát a kezdetek óta biztosított volt (formálisan 1966 elején jött létre a Magyar Nemzeti Bizottság), jóllehet e „szakmai civil szervezet” magyar nemzeti bizottságának tagjait akkoriban az illetékes minisztérium (ÉM, majd ÉVM) államtitkára kérte fel és nevezte ki. Az első nemzeti bizottsági elnök 1966-tól 1985-ig Dercsényi Dezső volt, aki mellett 1966-tól 1971-ig Zádor Mihály, majd Román András töltötték be a főtákarí posztot.

Miután az ICOMOS alapszabálya szerint egy-egy nemzeti bizottságnak összesen eleinte 15, később 18 szavazata lehetett⁵ – függetlenül a tényleges taglétszámától, illetve az adott ország nagyságától, lélekszámától –, egészen a rendszerváltoztatásig nem is volt ennél több tagja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának. Akkoriban az ICOMOS MNB szinte teljes egészében „összenőtt” a magyar műemlékvédelem akkori központi állami intézményével, az 1957 és 1992 között fennállott Országos Műemléki Felügyelőséggel (OMF).

Valójában hosszú időn keresztül csak néhány „kültagja” volt a bizottságnak – például a Budapesti Műemlék Felügyelőségtől (BMF, 1958–1992), illetve a Műegyetem (ÉKME, 1968-tól BME) Építészettörténeti és Műemléki Tanszékéről. És ez az utóbbi összefüggés

¹ A Történeti Épületek Építészeinek és Szakértőinek Második Kongresszusa (The Second Congress of Architects and Specialists of Historic Buildings), 1964-ben, Velencében 13 határozatot hozott. Az első volt az „International Restoration Charter” azaz a Velencei Karta, a második pedig, az UNESCO kezdeményezésére, az International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) létrehozását irányozta elő.

² ICOM = International Council of Museums / Múzeumok Nemzetközi Tanácsa, alapítva 1946-ban.

³ Néhány évvel ezelőttig magyar megnevezésként Műemlékek és Műemléki Együttesek Nemzetközi Tanácsa volt használatos.

⁴ Az alakuló közgyűlés 1965 június 21–22-én, Varsóban megtartott üléséről készült jelentés szerint: „from Hungary: Mr. Dezsó Dercsenyi, Mr. Paul Havassy, Mr. Nicolas Horler”. Dercsényi Dezsőt azonnal be is választották a vezetőségbe, az ICOMOS Végrehajtó Bizottság tagja lett, és a következő három ciklusra is újra megválasztották (az Alapszabály szerint a negyedik már nem lett volna lehetséges). Vö.: *Dercsényi Dezső: Műemlékvédelmünk nemzetközi helyzetének alakulása, Műemlékvédelem* 20 (1976), 289–293.

⁵ A háromévente megtartott nemzetközi, tisztújító közgyűléseken volt jelentősége a szavazatszámoknak. Eleinte (1969-ig) csak öt tagja volt a Magyar Nemzeti Bizottságnak, aztán 15, később 18.

az, amely már közelebb visz bennünket annak a bemutatásához, hogy Winkler Gábor – nem fővárosi lakosként és nem lévén munkatársa egyik felsorolt intézménynek sem – miként kerülhetett kapcsolatba az ICOMOS-szal és annak Magyar Nemzeti Bizottságával. Ez a kapcsolat minden bizonnyal az MTA Építészettörténeti és Építészetelméleti Bizottságán keresztül jött létre, amely hagyományosan az említett műegyetemi tanszék bázisán működött. Több mint valószínű, hogy az MTA e bizottságához köthető Gábornak az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságával létrejött munkakapcsolata.

Úgy látszik, hogy az első (vagy az egyik első) fontos szerepvállalása az ICOMOS köreiben egy igazán kiváló ICOMOS MNB kezdeményezéshez fűződik, nevezetesen ahhoz a nemzetközi szakzsargonban „stage”-nak nevezett képzéshez („tréning”), amelyet (nagyreszt az UNESCO által finanszírozva) szervezett meg az ICOMOS 1978-ban,⁶ majd még néhányszor a rákövetkező években is. Sajnos ennek nagyszerű kezdeményezésének – politikai okokból – 1984-ben vége szakadt, miután az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság az UNESCO akkori főigazgatója⁷ elleni tiltakozásul (átmenetileg) kilépett e szervezetből – ami természetesen a befizetések hiányában a források csökkenésével is járt. Gábor 1980-ban vett részt ebben a programban. A szokásos egyhetes párizsi bevezető (elméleti) program után az Egyesült Államokban volt négyhetes tanulmányúton. A Helsinki Egyezmény utáni kelet-nyugati közeledés egyik folyományaként létrehozott program ugyanis úgy épült fel, hogy a „keleti” résztvevők nyugati, a „nyugatiak” keleti országban teljesítették a szakmai tanulmányutát. Gábor igényes, tartalmas, sajátkező rajzokkal gazdagított részletes írásban számolt be a tapasztalatairól, az Egyesült Államok műemlékvédelmének helyzetéről.⁸ Ettől kezdve vált egyre intenzívebbé Gábor és az ICOMOS kapcsolata.

Személyes emlékeink szerint ezután az OMF és az ICOMOS közös szakmai rendezvényeinek állandó szereplőjévé vált. „Az utolsó 100 év műemlékei” címmel 1982-ben Budapesten és Kecskeméten megrendezett nemzetközi kollokvium⁹ keretében ugyan előadást nem tartott, ez az esemény mégis kiindulópontja lett az egyik kiemelkedően fontos, úttörő jellegű szakmai munkájának. Ebből a konferenciából nőtt ki ugyanis a 19–20. századi történeti épületeket, e korszak potenciális műemlékeit felmérő program, amelyre a megbízást Gábornak az említett konferencia előadói között is szereplő Dercsényi Balázs adta, aki a műemlékvédelem ügyét akkor éppen az ÉVM Műemléki Főosztályának munkatársaként szolgálta.

---

⁶ Az első, 1978-as alkalommal Fejérdy Tamás, majd a további években Winkler Gábor, illetve Petravich András és Tamás Lászlóné (Kecskemét) vett részt ezen. A csereprogram jellegű együttműködési szakaszban Francois Varin (Kanada), illetve a következő alkalommal Andree van Beven (Belgium) és Julian E. Chaparia (Spanyolország) jött Magyarországra.

⁷ Amadou-Mahtar M'Bow (UNESCO főigazgató: 1974–1987)

⁸ Winkler Gábor: Műemlékek, Műemlékvédelem az USA-ban. In: Műemlékvédelem 25 (1981), 168–178.

⁹ Petravich András – Fejérdy Tamás: Az utolsó száz év műemlékei nemzetközi ICOMOS-kollokvium, Budapest–Kecskemét, 1982. június 22–27. Műemlékvédelem 27 (1983), 62–63. Érdekességként megemlíthető, hogy Ferenczy Károly kifogásolta a rendezvény címét, mondván, hogy ehelyett a „legutóbbi száz év” megfogalmazást kellett volna alkalmazni.

Az ICOMOS háromévenkénti közgyűlésein csaknem kizárólag a nemzeti bizottság vezetőinek a részvételét sikerült biztosítani. Az 1984-es, az NDK-ban, Rostockban és Drezdában megtartott közgyűlésen talán Gábor még nem vett részt, de a rákövetkező, 1987-ben, Washingtonban megtartott közgyűlésen már biztosan jelen volt. Bár akkor még nyilván senki sem gondolhatott a hamarosan bekövetkező rendszerváltozásra, utólag már látható, nem lehet véletlen, hogy ez alkalommal egészen népes magyar delegáció képviselte a nemzeti bizottságunkat a washingtoni Építészeti Múzeumban megtartott eseményen. Közülünk Winkler Gábor volt az, akinek már volt ismerete, tapasztalata az amerikai szakmai és intézményi közegben.

1989 után viszonylag hamar az ICOMOS MNB is átalakult, 1996-ban, szélesre nyitotta a tagság lehetőségét,¹⁰ ezért vált szükségessé, hogy – igazodva a hazai jogi környezethez –, az ICOMOS magyar bizottsága egyesületként bejegyzett szervezetté váljon. Az Egyesületet, függetlenül attól, hogy egy már hosszú évtizedek óta létező-működő szervezetről volt szó, természetesen meg kellett alapítani. Bár az alapító tagok között nem találjuk Winkler Gábort, ez azonban semmit sem jelent a tekintetben, hogy mennyire volt már akkor szorosabb kapcsolatban az ICOMOS-szal. Mivel összesen csak hat személy kellett a formai megalapításhoz, kiválasztásukat az akkor pillanatnyi legegyszerűbb elérhetőségük határozta meg.

1. kép. „Az ICOMOS tanácsadó testülete ülésének 2006-ban Edinburgban adott helyet”

Winkler Gábor rajza elnöki beszámolójában

¹⁰ Ennek nyomán hamarosan az egyik legnépesebb nemzeti bizottsággá vált, 2015-ben is a hetedik legnagyobb a 110 nemzeti bizottság közül.

2. kép. Winkler Gábor Edinburghban, az ICOMOS tanácsadó testületének ülésén (2006. augusztus – szeptember)

Ahogy egyre erőteljesebben kapcsolódott be az ICOMOS hazai munkájába, az ICOMOS párizsi központja felkérésére nemzetközi feladatokat is elvégzett. Így például az ICOMOS ún. missziós küldötteként értékelte Grazban a város előterjesztését, hogy világhörökségi helyszínüket bővíthessék. Természetes volt hát, hogy 1997-től az ICOMOS magyar nemzeti bizottsága az egyik elnökhelyettesévé választotta két ciklusra, ezt követően pedig a bizottság elnöke lett. Erről a 2003–2006-ig terjedő időszakról Winkler Gábor az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság 2006. november 17-én a Szentendrei Néprajzi Múzeum épületében megtartott tisztújító közgyűlésen számolt be. Az elnöki beszámoló műfajától eltérően az a saját rajzaival illusztrált „dolgozat” megállná a helyét tudományos igényű írásként is (1. kép).¹¹ Ebben szerepel a következő tájékoztatás is: „2005 márciustól májusig tizenkét részes TV felvételt készített az MTV2 az ICOMOS előadóival. A műsort az év folyamán három alkalommal sugározták, nagy érdeklődés mellett.”¹² Az előadások anyagát az ICOMOS MNB is archiválta, bízva abban, hogy az a későbbiek során is ér-

¹¹ *Winkler Gábor: ICOMOS 2003–2006 (ICOMOS Híradó)*

¹² A sorozatot Tólas Péter szerkesztette. Az előadások: *Fejérvy Tamás: A műemlékvédelem; Winkler Gábor: Történeti együttesek műemlékvédelme; Visy Zsolt: Régészet és műemlékvédelem (A római limes); Mezős Tamás: Romemlékek műemlékvédelmi kérdései; Balassa M. Iván: Népi építészeti örökségünk védelmének lehetőségei; Örsi Károly: Kertépítészet történeti környezetben; Román András: A helyreállítás módzatai; Bugár-Mészáros Károly: Belső terek helyreállítása; Arnóth Adám: Új építés műemléki környezetben; Ágostházi László: Műemlék-helyreállítás Magyarországon; Farbaký Péter: Műemlékvédelem a művészettörténelem szemével; Feld István: Váraink múltja és jövője.*

deklódásra tarthat számot. A tudományos igényű írásokat is tartalmazó ICOMOS MNB Híradó egyik legfontosabb szerzőjeként is rendkívül tartalmas írásokat köszönhetünk Winkler Gábornak

Az ICOMOS tanácsadó testülete (Advisory Committee - AC), illetve az Európai nemzeti bizottsági elnökök régiós ülésein szintén hozzájárult a Magyar Nemzeti Bizottság hagyományosan „erős” ICOMOS részvételéről az e nemzetközi grémiumokban kialakult képhez. Ezen a 2006 szeptemberében Edinburgh-ban tartott AC ülés alkalmából a szállodában készült képen a kutyus természetesen nem igazi ... (2. kép)

Az ICOMOS 2003-ban a közép-afrikai Zimbabweben, a Viktória vízesés mellett (3-4. kép), majd 2005. október 17-28. között pedig Kínában (Xi'an) tartott közgyűlést (5. kép). Mindkét rendezvényen több fős magyar küldöttség képviselte hazánkat, ott készültek az itt közölt fényképek Gáborról.

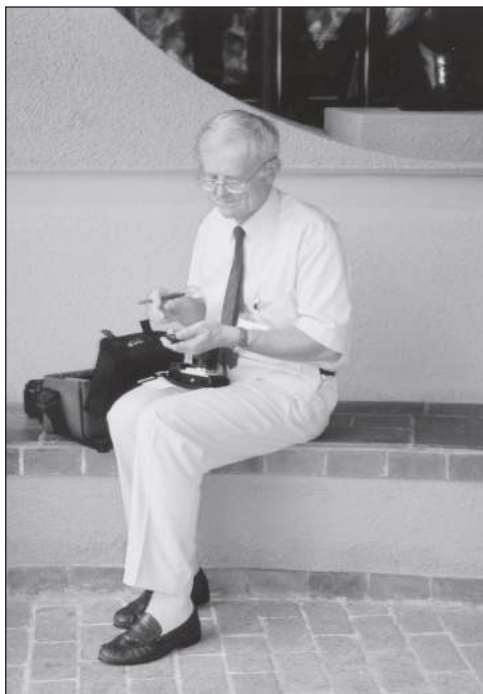

3. kép. Zimbabwe, a Zambézi folyón, az ICOMOS tanácsadó testületének 2003. évi ülése alkalmából
(fotó: Fejérdy Tamás)

Elnöksége idején a legjelentősebb nemzetközi sikert kétségtelenül a 2004-ben megrendezett *A Velencei Karta 1964–2004–2044?* című tanácskozás aratta, melynek május 22–27. között Budapest és Pécs városa adott helyet. A találkozónak kapcsolatban az ICOMOS figyelemreméltó kiadványt publikált. A „Velencei Karta Konferencia” kétnyelvű – francia és angol – kötete az ICOMOS kiadásában szeptember 15-én látott napvilá-

got.¹³ Winkler Gábor pécsi előadásának címe így szólt: „Minden rekonstrukciót ki kell zárni (Magyarországon)? – Velencei Karta 15. pont”.¹⁴

A Nemzeti Bizottság 2004-ben a Soproni Konferencia és Kulturális Központ új-jáalakított épületében, 2005-ben pedig a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében tartotta közgyűléseit – jól mutatva az elnök kötődéseit.¹⁵ Ma is tovább élnek azok az ICOMOS MNB által akkor alapított díjak, amelyek egyebek között a szervezetnek a magyar szakmai közéletben való „láthatósága” szempontjából is fontosak. „A Citrom-díj alapításával 2005-ben az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága a rossz és alacsony minőségű műemlék-helyreállítások káros voltára kívánta felhívni a szakma és a közvélemény figyelmét. Az első három Citrom-díj kihirdetésére először a Magyar Tudományos

4. kép. Zimbabwe, az ICOMOS tanácskozásra készülődve (fotó: Fejérdy Tamás)

---

¹³ Winkler Gábor 2003–2006-os elnöki beszámolójából. A „Charta rendezvény” kezdeményezője és fő szervezője Román András volt, aki az ICOMOS MNB Titkárság programigazgatójaként mind a hazai, mind a nemzetközi kapcsolattartásban személyében testesítette meg az ICOMOS folytonosságát.

¹⁴ A Műemlékvédelem 48 (2004) különszáma, 50–54 és angolul 182–186. Megjelent a nemzetközi ICOMOS kiadásában is: *The Venice Charter. Monuments and Sites. XI. La Charte de Venise. Monuments et sites.* (Szerk.: Kovács Erzsébet) Budapest – Paris, 2005.

¹⁵ Az ICOMOS MNB „Egyesület” a soproni közgyűlésen határozott a szervezet közhasznúságáról.

Akadémián 2005. április 28-án megrendezett közgyűlésen került sor, a másodikat 2006. április 18-án adtuk át – igaz, mindkét esetben csak „jelképesen” –, hiszen a díjazottak per-se a meghívás ellenére nem jelentek meg a ceremónián. A díj országos feltűnést keltett, a média a későbbiekben is számtalan esetben hivatkozik rá. Ezúttal még a kereskedelmi tv-k is „műsorukra tűzték” a „műemléki citrom” bemutatását.¹⁶ Az ICOMOS Heritage & Risk sorozatának 2006-2007-es kötetében részletes beszámolót közölt a Citrom-díj addigi díjazottainak ismertetésével. A másik díjról sem feledkezhetünk meg: „A negatív példák ellensúlyozására az ICOMOS 2006-ban a sikeres helyreállítások kitüntetését is megszervezte (ICOMOS-díj). Ennek keretében három kiváló műemlék-helyreállítás részesült elismerésben. Róluk a média ugyancsak részletesen szólt. A 2006-ban alapított ICOMOS-díj átadására először 2006. április 18-án, Budapesten, az Örökségvédelem Napjának rendezvényei keretében került sor.”¹⁷ A Román András Könyvtár és Dokumentációs Központ létrehozásáról még ugyancsak a Winkler Gábor irányította vezetőség döntött.¹⁸

5. kép. A 2005-ös xi'ani ICOMOS közgyűlés egyik helyszínén (fotó: Fejérdy Tamás)

¹⁶ A 2003–2006-os elnöki beszámolóból. A Citrom-díjat Fejérdy Tamás kezdeményezte, kanadai (Montreal) előkép alapján.

¹⁷ Ugyanott.

¹⁸ Fejérdy Tamásnak Lóvei Pállal és Kovács Erzsébettel közösen előterjesztett javaslata alapján.

Az ICOMOS-hoz köthető-kötődik az Egri Múemlékvédelmi Nyári Egyetem – későbbi nevén Román András Múemlékvédelmi Nyári Egyetem¹⁹ –, amelynek Gábor visszatérő előadója volt, 2011-ben pedig a 41. alkalommal megrendezett rendezvény elnökeként várásolta el a résztvevőket (6. kép).²⁰ Briliáns felkészültséggel, tapintatos határozottsággal és mindenre kiterjedő figyelmességgel látta el ezt a feladatot is.

6. kép. A 41. Román András Múemlékvédelmi Nyári Egyetem elnökeként, 2011-ben
(fotó: Sylvester Edina)

Ismerve Winkler Gábor szakmai (kutatói, tervezői, oktatási, főépítész, szakirodalmi, stb.) tevékenységét, egyértelmű, hogy az ICOMOS nem sajátíthatja ki az ő személyét, ugyanakkor igencsak nehéz lenne szétszálazni, hogy az osztrák, szlovén, szlovák kapcsolatai inkább az ICOMOS, vagy az Alpok-Adria együttműködés²¹ (és/vagy annak utódai) keretében jöttek létre és bontakoztak-e ki. Ide tartozik az Europa Nostra keretében kifejtett aktivitása is.²² Annak keretében is nagyon sokat tett a hazai, illetve a régiós (így különösen a határon túli magyar) műemlékek és műemlékesek, műemlékvédők meg- és

---

¹⁹ Az OMF, illetve a jogutód intézményekkel együtt létrehozott programsorozat, amely a 2000-es évektől egyre inkább egyedül az ICOMOS MNB saját szakmai rendezvényévé vált, a rendezésben továbbra is együttműködve a TIT Bugát Pál Egyesületével (Eger).

²⁰ A rendezvény témája: „Történeti terek és térkapcsolatok” volt.

²¹ A rendszerváltozás előtt létrejött, határon átnyúló módon a szomszédos országok kooperációját lehetővé tevő sokrétű együttműködésnek Winkler Gábor volt az egyik legkiemelkedőbb szakmai közreműködője.

²² A tagszervezet „Város- és Faluvédők Szövetsége (Hungaria Nostra)” alelnökéként idehaza is mindent megtett a magyar pályázatok kezdeményezése, elő-bírálatá terén éppúgy, mint annak érdekében, hogy azok díjazottak legyenek.

elismeretéseért. Több cikluson keresztül volt az Europa Nostra díj zsűrijének és a szervezet tanácsának (Council) tagja. A Transylvania Trust (korábban az Utilitas srl.) által szervezett, három (a Román, a Magyar és a Német) ICOMOS Nemzeti Bizottság által vállaltva támogatott konferencia-sorozatot éppúgy segítette, mint a Torockói Falumegújítási Program²³ Europa Nostra díjjal történő elismerését.

Az ICOMOS XVII. Közgyűlése (Párizs, 2011. november 27 – december 2.) Winkler Gábort (a Magyar Nemzeti Bizottság elnöke, Nagy Gergely előterjesztése alapján) az ICOMOS nemzetközi tiszteletbeli tagjává választotta. Ez a megtisztelő elismerés méltó módon fejezte ki Gábor ismertségét és elismertségét. A nemzetközit hazai ICOMOS elismerés is követte: a 2011. évi Möller István Emlékérem, amelyet 2012-ben adományoztak. 2013-tól a Möller-díj bizottság tagjává választották.

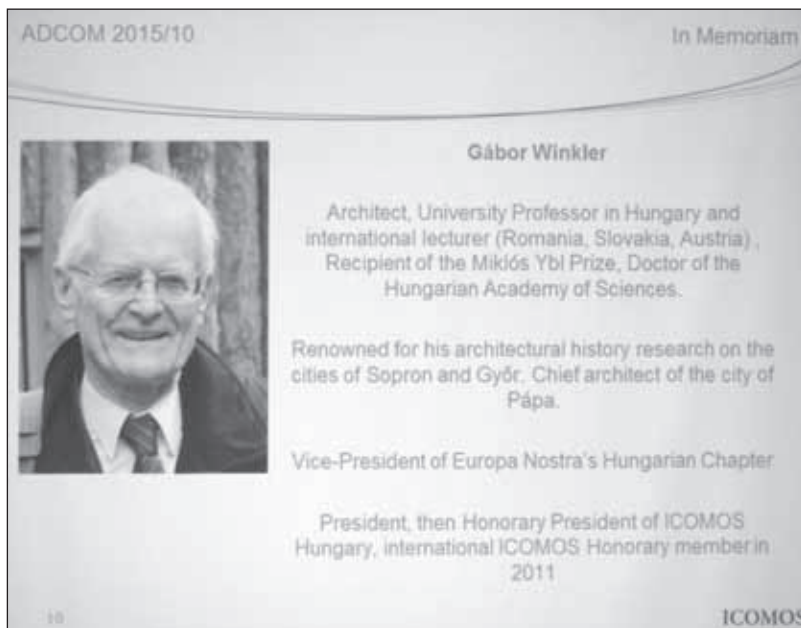
7. kép. ICOMOS MNB Közgyűlés, Ráckeve, 2015. május 13.

Az „Örökség a jövőnek – jövő az örökségnek” egyéves programsorozat keretén belül „Történeti városok integrált szemléletű védelmének lehetőségei és kérdései” címmel 2014-ben Győrben szervezett konferenciát, amelynek az értékelését a balatonfüredi (2014. szeptember 25-26.) kétnapos záró-konferencián ismertette. Gábor a nemzeti bizottság tiszteletbeli elnökként is folyamatosan és aktívan részt vett az ICOMOS MNB

²³ A Román András kezdeményezésére a Budapest Főváros V. kerület Belváros-Lipótváros Önkormányzata által (jelenleg is) támogatott példaértékű program szakmai irányítását a Transylvania Trust (programfelelős: Furu Árpád) irányítja és koordinálja.

életében, a vezető testületek (elnökség, vezetőség) munkájában éppúgy, mint előadásokkal és hozzászólásokkal a különféle rendezvényeken – utoljára a Nemzeti Bizottság 2015. május 13-án, Ráckeven megtartott közgyűlésén (7. kép), csak néhány nappal a mindnyájunkat megdöbbentő, megrázó hirtelen eltávozása előtt.

Az ICOMOS Tanácsadó Testületének 2015-ös fukuukai éves ülésének fájdalmas és felemelő pillanata volt, amikor megemlékeztek az előző közgyűlés óta eltávozott tagokról, s tisztelegtek az emlékük előtt. Ezt pillanatot örökíti meg e cikk utolsó fényképe (8. kép).

8. kép. In memoriam Gábor Winkler – Fukuoka, Japán, 2015. október 27.